המאסף

לחדש מרחשון תקמ"ה

א

שירים

לפרידריך בצאתו למלחמה ·

ברלין שנת תקל"ח לפ"ק ·

הַחוֹשֶׁךְ כִּסָּה פְּנֵי תֵבֵל,
נָמוּ כָּל שׁוֹכְנֶיהָ
שְׁאוֹן הַגְּבֵרָה רוּחַ-יַחְדָּו,
כְּמוֹ תַרְדֵּמָה יִתְלַכָּדוּ;
פְרִידְרִיךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ
וּשְׁלוֹם עֲבָדָיו יִדְרוֹשׁ ·
אַף חוֹבֵב בְּרִית עַמִּים
וְאֶל קְצוֹת אָהֳלֵיהֶם יָשִׂים עֵינוֹ ·

* * *

וַיַּרְא מִמֶּרְחָק עוֹשֶׁק,
וְזָדוֹן עוֹשֶׂה עַוְלָה
מִכַּעַס פּוֹעֲלֵי אָוֶן
כְּבַלַּע נַחֲלַת זָרִים,

חֲדָדָה אַפּוֹ לוֹ ׳
וַיַּחְגּוֹר חֶרֶב שְׁנוּנָה ,
חִישׁ כַּנֶּשֶׁר יְמַהֵר
לְהִתְעוֹלֵל נוֹרָאוֹת נֶגֶד פְּנֵיהֶם ׃

✲ ✲ ✲

הַשַּׁחַר עָלָה לְמוּלוֹ
רָאָהוּ וַיֵּבוֹשׁ ,
כִּי בְּטֶרֶם בּוֹקֶר הִשְׁכִּים
עָזַב הֵיכַל כְּבוֹדוֹ
וַיִּבְחַר מֵעֵדֶן מַחְמַדָּיו ,
הִתְנוֹדֵד בְּנֶשֶׁף לַיְלָה ׃
כַּעֲבוּר שַׁדַּי בְּמַאְפֵּלְיָה ,
בְּקַחְתּוֹ מִמִּצְרַיִם נָקָם ׃

✲ ✲ ✲

קוּמוּ צְבָאָיו ! הַחֲזִיקוּ רוֹמַח וַחֲנִית
מַהֲרוּ לְכוּ בְּעִקְבוֹתָיו !
וְכָל יְשַׁר לֵבָב
בְּקֶרֶב אַבִּירָיו יִתְהַלָּךְ ,
לְשׁוֹד וּלְפַחַד לַיְלָה כָּמוֹהוּ יִשְׂחַק ,
מִתְּרוּעַת מִלְחָמָה , לְבָבוֹ אַל יֵחָת ׃
גַּם כִּי יִרְעַם שְׁאוֹנָהּ בְּאָזְנָיו
וּבְרַק חַרְבוֹת עֵינַיִם יְלַהֵט ,

יָדָיו אַל תִּרְפֶּינָה ׃
עַל דְּבַר צֶדֶק לָרִיב הוּגַשְׁתֶּם
לְשׁוֹחַ גְּאוּת עָרִיצִים ,
אֲדֹנָי הוֹלֵךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ
לָמָּה תִירָא רָע ?
וְאֶת מִי תִפְחָד
וּמַלְכְּךָ מָגֵן לָךְ ?

❁ ❁ ❁

לו חָכָם אוֹיְבוֹ יָבִין זֹאת
אֵל יָזִיד לְהָפִיר בְּרִית וְחֻקִּים ,
מִפִּיו אַל יֵצֵא עָתָק מוֹשֵׁל צַדִּיק ,
אֲשֶׁר חָכְמָה וָחֶסֶד סְבִיבוֹ
וְשִׁית חָמָס בַּל תִּכּוֹן נֶגֶד כִּסְאוֹ ;
הַהוּא יַכְעִיסֶנּוּ , וּמֵאֵשׁ קִנְאָתוֹ בַּל יִירָא ?
הֲשָׁכַח הוֹסֶן זְרוֹעוֹ ,
יָדוֹ אֲשֶׁר הָזְקָרָה עֲלֵי עָרְפּוֹ ?
כִּי הוּא יַפִּיל וְאֵין מֵקִים ,
יִמְחַץ וְאֵין מַרְפֵּא ?

❁ ❁ ❁

אָמְנָם גּוֹבַהּ לִבְּכֶם יִתְעֶם
וְאוֹרַח נִפְתָּל נְתִיבוֹתֵיכֶם ,
פָּקַח אֲדֹנָי עֵינֵי צוֹרְרַי

אוּלַי צֶדֶק יַכִּירוּ ,
יִרְאוּ פִּילָם וְיֶחֱרָדוּ ;
וְאִם לֹא מִדַּרְכָּם יָשׁוּבוּ
עוֹד תַּהְפּוּכוֹת יֶחְפָּצוּן :
תְּנָה לְמַלְכֵּי עוֹז
וְרוּחוֹ גוֹיִם יַכְנִיעַ ·

לא התלמוד עקר אלא המעשה ·

הערבי החכם הארון אל ראשיד ספר מעצמו לאמור : גם בימי חרפי שקדתי מאוד על דלתות החכמה ללמוד דעת ותוכחת מוסר , וישבתי כל היום בבתי כנסיות של חכמים לשמוע תורה מפיהם , ומרוב אהבתי אותה גם בלילה לא שקטתי ולא נחתי , אבל דרשתי וחקרתי אותה לאור נר קטן , מבין ספרים חדשים גם ישנים , כתובים מחכמי קדם ומערב , ובזה אספתי ידיעות הרבה מאוד ואף כי צעיר הייתי לימים , מורי שבחוני , הורי אהבוני , רעי כבדוני , אחי קנאוני , והמה ימדיו שמחוני ·

ויהי בלילה אחד , ואני יושב ומגלה עבה לפני , ואבי וכל אחי שוכבים סביבי , ויקץ האב משנתו , וירא אותי ויגבה לבי מאוד , ואען ואומר : ראה נא אבי ! את בנך הקטן כי יעמול וכי יתמיד בתורה , לכבוד נפשו ולכבוד בוראו , הלא טוב אנכי לך מעשרה בנים , אשר כעת הם כלם שוכבים נרדמים , ואין אחד מהם מבקש דעת , אין גם אחד · ויגער בי אבי ויאמר : אבל בני ! לא כן דברת הלא טוב הוא לישן שקט שאנן , מלעור ולהביט במומי אחיו , ולשאת חרפה עליהם · ויסב פניו ממני אל הקיר , ואני בושתי ונכלמתי אל השמועה אשר שמעתי , והדבר שמור בלבי ·

ז · · · · ל ·

גרעון

גדעון הרועה .

בן שש עשרה שנה היה גדעון הרועה, בהלכו את אחיו השדה, לרעות את הצאן אשר לאביו, והנער גדעון רע מאוד, אוהב מרמה ושקר .

ויהי בעת הצהרים, ואחיו ישבו לאכול ולשתות, אך הוא לבדו נשאר עם הצאן, המה יושבים, והנה גדעון צעק צעקה גדולה ומרה לאמור: מהרו נא אחי קומו הושיעוני! כי הנה זאבים טורפי טרף באו מהיער להכות אותי את הצאן . ויחרדו חרדה גדולה, ויעזבו את לחמם ללכת לקראתו למען הצילו . ויהי בבואם אליו, ויצחק לקראתם לאמור: גם עלי גם על הצאן לא באו הזאבים; אך במרמה עשיתי זאת למען החריד אתכם, ככה יעשה גדעון כל הימים .

ויהי היום, וישבו אחיו לאכול ולשתות, וגדעון לבדו הלך עם הצאן דרך היערה, והנה זאבים באו עליו מהיער ויפשיטו על הצאן, ויקרא אל אחיו כפעם בפעם, ולא שמעו אליו, ויאמרו איש אל רעהו: אך שחוק עשה לנו, נאכל בלב טוב לחמנו ולא נלך לקראתו . והזאבים הפשיטו על הצאן, וגדעון נס ההרה ויפול ארצה וישבור את מפרקתו וימות .

על זה אמרו חכמינו: עונשו של בדאי, אפילו אם אומר דבר אמת אין שומעין לו .

ת . י . כ .

ב

מכתבים

תשובה לחדל"ע על שאלתם בהמאסף לחדש סיון תקמ"ה .

איוב י"ט	העתקה
פ' כ"ג מי יתן איפוא ויכתבון מלי מי יתן בספר ויוחקו:	23 אָ, דאס מיינע ווארטע אללע אויפגעשריבן, אונד אין ביכרן איינגעטראגן ווערדן;

כ"ד בעט

כ"ד בעט ברזל ועופרת לעד
בצור יחצבון :

24 אדר אין עוויגע פעלזן מיט
אייזרנס גריפל איינגעגראבן ·

כ"ה ואני ידעתי גואלי חי
ואחרון על עפר יקום :

25 זא וויסע איך דאך מיין רעטטער
לעבט ; בלייבט שפעט אויף
ערדן נאך,

כ"ו ואחר עורי נקפו זאת ומבשרי
אחזה אלוה : —

26 ווען לאנגע שאן מיין געביינ
גרנאגט , לאנגע שאן גאטטעס
מאכט אן מיינם קערפער ניכט
ויכטנאד מעהר איזט · —

כ"ז אשר אני אחזה לי ועיני
ראו ולא זר — כלו כליותי
בחיקי ·

27 וויא איך זא ווירקליך דארויס
ערווארטן ; מיט מיינס , קיינס
פרעמדן אויגע ויא ערזועהן
אין מיינם אינרן ערשטיקענדע
געדאנקן !

כ"ח וכי תאמרו מה נרדף לו ושורש
דבר נמצא בי :

28 שפרעכעט איהר : וואס פראמעט
פרפאלגונג איהם , לעגע אין
מיר זעלבסט דער אורשטאף ניכט ?

כ"ט גורו לכם מפני חרב כי
חמה עונות חרב למען
תדעון שדין :

29 זא פירכטעט דאס רעכנדע שווערד !
דען ניכטיגע פרליימדונג איזט
טאדפערשולדנדע זינדע · דא איהר
זעלבסט דען שטראפנדן ריכטער
דאך קענגע ·

באור ·

הנה הוא מדה טובה בנפש האדם, שיאהוב וירדוף כל איש
לקנות לו שם טוב , גם מאת אנשי דורו אשר
ישכנו פה עמו על הארץ , גם מאת אשר אינם פה עמדו ,
והבאים אחריו לדור דורים , באותו ההבדל לבד , שהאיש הנר
לבב ילך באמת בדרכים נכוחים וישרים , והעקש והפתלתול
ילכו בדרכים מטעיים , מראים את עצמם זכים וטובים
וקרבם עמל ואון · ולזה כל איש ואיש כי יקרה לו דבר
מה אשר יש לשפוט לרעתו ; ישתדל להסיר את האמונה הזאת
מלבות בני האדם , ואם הוא רשע באמת , יסתיר הפרטים
ויסלף הענינים ויבלבל הדברים , כדי לכסות את קלונו ,
ולהיפך אם הוא צדיק ונקי , יגלה את כל פרטי הקורות
וסימנים נגד העם ונגד השמש , ויתנקה בטענות ברורות
ואמתיות להראות צדקתו לעין כל · ובכן איוב כשמצאתהו
כל התלאה הזאת , וחשדוהו רעיו שמשפט ה' עליו להעבישו
וכי יד אלהים נגעה בו על שהרבה לפשוע , אמר מי יתן
וגו'" , ואו הכני ארע שגואלי חי , וטעם גואלי הספר הזה
אשר טענותיו הצודקות והנכוחות כתובות עליו · הוא יגאל
אותו מן החשד והמלשינות שהלשינו עליו רעיו , וגם בדור
אחרון ·

אחרון יתקיים הנואל הזה עוד על עפר, כשכבר נאספתי אל העפר לשכוב ולגוע תחתיו ; והאריך במליצה לאמר גם אחר שכבר נקפו הנוקפים (המה התולעים) את עורי תהי' עוד זאת לגאלי ולהצדיקני : **ואחר**, מוסף עצמו ואמר עמו, ואחר עורי נקפו ואחר מבשרי אחזה אלוה, וכמו שנאמר עוד: נקפו הנוקפים כענין ויגד המגיד, ורבים כן.

זאת, תאר לנקבה כמו שכתב החוקר השלם הר'מבמ"נ בס" **נתיבות שלום** על מאמר: מה זאת עשית, (בראשית ג" י"ג) עיין שם: ומבשרי אחזה אלוה, שם אלהים תאר להקב"ה בבחינת היותו בעל כוחות כלם מלשון אל שענינו הכח כידוע, והנה כאשר בכל נוצר תראה גדולתו זרוב גבורתו, כן האדם אשר חננו ה" ברוח בינה ודעת ידע אותה ידיעה ברורה ע"י הגוף הנתן לו מאת הבורא יתברך בצורה המעולה. ביותר אל התכלית המעולה אשר לה כיון בו יוצר הכל, וזה טעם מליצת: **מבשרו יחזה אלוה** כלומר גבורתו ויכלתו, והוא כנוי אל חיי האדם בעה"ז, ויהי' א"כ מליצת **אחר מבשרו יחזה אלוה** אחר סילוק הנשמה מן הגוף, שלא תכיר עוד הנפש את בוראה מן הבשר, ובזה המובן הוא שעורו כאן: את אשר אני אחזה לי, כאשר זכר חזיון אלהים מבשר איש, כלומר הכרת עצמותו ע"י מעשיו הנפלאים, הסיב את המליצה מענין לענין לאמר, כמו שאני חזיתי לי באמת רוממות ה' ושלימותו בפועל ידיו: ועיני ראו, כלומר אני לבדי, לכפול ולחזק הענין, ואמר זה נגד אלה האומרים עליו שכפר בה" ומרד בממשלתו, אמנם כלו המתנגדים כליותי בחיקי כלומר שהם סותמים וחוסמים את פי מלהוציא רעיונותי מן השפה ולחוץ, כאשר הם אנשי תהפוכות דוברי סרה עקשי הדעת מלהבין אמתת דבר מה על בוריה, אבל בזאת אני בטוח שאם תבואנה על ספר ירא‍ו הכל את צדקתי ונקיון לבבי: כלו מלשון כלאתי רגלי, ויהי' משפטו כלאו בהעדר הא': כליותי, מחשבותי כענין בוחן כליות: בחיקי בקרבי כמו כי כעס בחיק כסילים ינוח: כי כאשר תאמרו מה תועלת יש לאלוה לרדוף איש נקי, ותגזרו אומר כי לוודאי שורש דבר הרדיפה והעונש נמצא בי: גורו, הנה אני אומר גורו לכם מפני החרב הנוקמת נקמת צדיק, כי זאת חמה שאתם מכעיסים אותי בלשון הרע היא מגורה כעונות חרב: למען תדעון, כאשר שאתם בעצמיכם יודעים ומודים שדון, שיש דין ודיין שופט ומשגיח על בני אדם להעניש על משאותם

מתאוים, וטעם למטה, כטעם למען אשר יצוה את בניו (בראשית י״ח) ועיין הביאור שם:

שמעתי הפי׳ הזה מפי חכם אחד יודע ספר, וכאשר ראיתי את דרכו טוב לפני, הלכתי בעקבותיו, והעתקתי את הכתובים האלה ללשון אשכנ״ז, כפי ענין הפי׳ הזה למען השיב על שאלתכם דבר• ועל אשר תרגמתי עורי (מיין גבייט) ולא (מייגע הויט) וכן כרדף (דיא פרפאלגונג) ולא (דער פרפאלגטע) ועוד כהנה, זהו לנאות המליצה בל״א, ולא שמרתי טעם המלות, כי אם טעם הענינים לבד•

יואל בריל•

ב א ו ר

מאמר חכמנו ז״ל בעירובין: הללו אוסרין והללו מתירין אלו ואלו דברי אלהים חיים••

מפני שראיתי רבים קמו לפרש המאמר בעירובין: **הללו אוסרין והללו מתירין אלו ואלו דברי אלהים חיים**, מהם פרשו דרך נסתר, ומהם דרך נגלה ומהם רבים אשר לא הבינו דברי חז״ל ושמום לב״ה הפכים בנושא אחד, לכן פערו פיהם נגד חז״ל, וכזה יצא מכשול לרבים וכולם נטו מדרך האמת•

לכן אמרתי אחוה גם אני את דעי בזה, ואם אמת אדבר קבלו האמת ממי שאמרו, והוא: באשר רצה הק״ב״ה לזכות אותנו ע״י תורה ומצות, חוקים ומשפטים, להיישרנו במעלות המדות ומעלות השכלות, כי זה תכלית האדם ואושרו (באשר הוא במקום עמדי ואתום באוצרותי ע״פ ראיית התורה וראיית השכל) כי האדם לא נברא ב״א להשיג השגות באמצעות הגשמיות, כדי שיגיע השכל אחרי הפרדו מן הגוף עי״ז אל השגות רוחניות עליונות, אבל הוא מן הנמנע לפרוט כל פרטי ודקדוקי המדות כי רבים המה, לכן נמסרו לנו משיני שלוש עשרה מדות המסתעפים לשלשים ושתים נתיבות אשר על ידם יתודעו לנו כל פרטיהם וסעיפיהם; אך האדם בשגם הוא בשר, דעות מחשבות בלב כל איש ואיש, עי״ז ירבו המחלוקת, אם בפי׳ הכתובים, או בענין היוצא ע״פ י״ג מדות הנ״ל, ומה שזה אוסר, זה מתיר, זה מחייב,

וזה

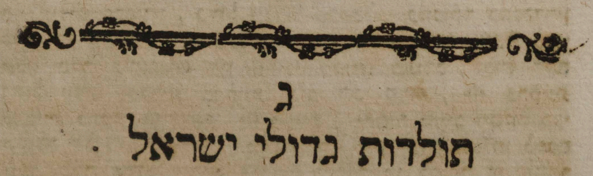
וזה פוטר, זה מטמא, וזה מטהר, כמו שמצינו הרבה פעמים במשנה, שפלוני אומר בעבור ק"ו אשר למד לדעתו לאסור, אך השני חולק עליו מפני איזה פרכא, ובעבור זה נחלקו רבים בעניני התורה, וברבות הדעות יתבטל ח"ו התורה לגמרי, לכן מצוה הוא לנו: **אחרי רבים להטות**, ובזה חתך לנו התורה שנשמע לבית דין הגדול והם הסנהדרין, ועל פיהם מצווים אנו לעשות; ואף אם כדמה כטועים הם, מ"מ צותה לנו התורה: **לא תסור מן הדבר** אשר יגידו לך ימין ושמאל, לשון ספרי: אפילו מראין לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין, והטעם בזה: אם גם יארע הדבר שיטעה הב"ד בדין פעם אחד, ההפסד מהטעות הזה אינו נתרבה כל כך, כאשר יתרבה אם נלך כל אחד אחרי שרירות לבנו המדומה לפי שכלנו, וכל אחד יעשה מה שעולה על רוחו, ובונה בימה לעצמו; ובפרט שהקטן מן התלמידים שבשורה, גדול מגדול שבקהל, כמבואר בסנהדרין פרק ד" משנה ד", ובתלמוד שם, ואם יקרה שיבא לפני חכם הדר בירושלים דין שאינו מפורש בתורה, והוא חכם גדול יודע להכריע בראיות ע"פ י"ג מדות, או בראיות שכליות לאסור או לחייב או לטמא, יאסור יחייב ויטמא כפי העולה על רוח מבינתו, ואם יזדמן אותו הדין בעצמו לחכם אחר הדר בבבל וידמה בנפשו להתיר או לפטור או לטהר הדבר ע"פ י"ג מדות או ע"י השכל, אם הוא חכם גדול וראוי לכך יתיר יפטר ויטהר, ועל זה שניהם יקבלו שכר, כמו שקבלנו מפי השמועה. וכן הובא **בטור ח"מ** וז"ל: שמא יאמר הדיין: מה לי לצרה הזאת? (אמר אמרו שם: כל דיין שנוטל ממון שלא כדין וכו', גורם רעה לישראל, והקב"ה נוטל ממנו נפשות ע"ש) ת"ל ועיניכם בדבר המשפט, אין לדיין אלא מה שעיניו רואות עב"ל, ולא נתנה תורה למ"ה, ועפ"ז מבואר לכל משכיל המאמר: הללו אוסרין והללו מתירין אלו ואלו דברי אלהים חיים, והוא על הדבר שאינו מפורש בתורה, לשפוט ע"י שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או ע"פ השכל.

ולאמרת באורי אביא דברי עקביא בן מהללאל, שהובאו **בעדיות** פרק ה' גבי מחלוקת שהיה לו עם החכמים, בשעת מיתתו אמר לבנו: חזור בך בד" דברים שהייתי אומר. אמר לו: למה לא חזרת בך? אמר לו: אני שמעתי מפי המרובים והם שמעו מפי המרובים, אני עמדתי בשמועתי והם עמדו; אבל אתה שמעת מפי יחיד, והם

גם מפי האחרונים, מוטב להביא דברי יחיד, ולאחוז בדברי האחרונים עכ"ל, וזה היה אומר: אותן ששמעתי מפיהן הי' הרבה, מוכרח אנכי לקיים כפי אשר צוה אותי הבורא: אחרי רבים להטות; אבל אתה שמעת ממני מפי היחיד, והדבר איננו מפורש בתורה, מוכרח אתה ללכת אחרי רבים לפסוק כחכמים ולא כמותי ·

אך כל זאת העלתי על לבבי כבר מימים רבים, ומצאתי אח"כ בספר החכם הגדול הפליסוף האלוהי התורני מהורר משה דעסויא נרו כי כונתי לדעתו · ואף גם שהדבר פשוט, עם כל זאת הארכתי פה יען ראיתי ורבים שנו בזה ·

כ"ד דוב בער במהורר אריה ליב הלוי מדאלהיכב במדינת ליטא ·

ג

תולדות גדולי ישראל ·

תולדות החכם מהורר משה רפאל די אגילאר זצ"ל ·

חתימה ·

אחרי שובו ממסעיו ישב החכם הנ"ל עם בני בריתו איש איש לביתו לאחוזת אבותיו בקהלתו על התורה ועל העבודה · בשנת תכ"ו שמוהו פה לראש ישיבת גמילות חסדים, ופרנסי הקהלה קמו והושיבו אותו לרב במדרש למוד פירוש רשי" ללמד את פרחי קהלתנו, ומשם העלוהו למדרש למוד תלמיד בבלי, והנה הוא הפליא עצה הגדיל תושיה כל ימי חייו בלמוד הדקדוק, ומלאכת השיר וכתיבות הלציות, הגדיל תורה ולא היה מדבר עם תלמידיו מדלתי בית מדרשו וביתה כי אם לשון הקודש, וגם הוא שם לילות כימים בעיון מתמיד, וחבר ה" ספרים:

ס" זבר רב כולל על ס" א"ב כל מדרשי תלמוד בבלי וירושלמי, (ראיתיו כתיבת יד) *ספר המעשים

*) החכם המלומד פראפעסר וואלף כתב בספרו

המעשים כולל כל ספורי מעשיות תלמוד בבלי וירושלמי, ואשר הנם בכל המדרשים והמפרשים · (גם עיני ראתה אותו) דיני שחיטה ובדיקה נדפס שנת אמר"ת · קצור דקדוק לשון הקדש עם לע"ז, נדפס שנת תכ"ח · וי"ד ספרים חבר בלשון ספרדי, כולם מלאים דעת ויראת ה', כולם יעידון, שהשכיל בכל חכמה · ועוד גם הוא השיב תשובות נכבדות עד אין מספר, על שאלות אשר שאלוהו רבני וחכמי שוכני בכל כפולות גליותנו, עד ששקעה שמשו לעינינו לאור באור החיים הנצחיים זקן ושבע ימים ·

דוד פראנקו מינדיס ·

ד תולדות הזמן ·

הועתק מלשון אשכנזי מאגרת כתובה בעיר מאגענצא בתחלת שנה ההיא ·

בחכמת המושל תבנה ארץ ובצדקתו תקים גוים, יום יום ראינו זאת תחת ממשלת אדוננו, ועתה העיר צדקתו כפעם בפעם בהרימו מעפר עם דל, ויצו בכל ממשלתו לאמר: כיהודי כערל משפט אחת להם בארץ; ולמען השים עין גם על חנוך ילדיהם נתן רשות לעם היהודים לשלוח גם המה את בניהם אל בתי החנוך אשר הקימו הנוצרים בארצו ·

וכבר הלכו תשע עשרה מנערי בני ישראל אל בתי החנוך האלה, וגם ילמדו חכמת החשבון, ותכונת הארץ, לשון אשכנזי ודקדוקו במשפטו וכתב הלשון הנ"ל, מבלתי הרע להם אחד מילדי הנוצרים (הכי כן יסד האדון ההגמון יר"ה לבלתי עשות נבלה) ומתוקי היהודים דבר לא ישתנו, ואת דתיהם המה עושים במקדם בפקודת אדונם התקיף בטובה עליהם ·

(Bibliotheca Hebraica) "הספר הזה וכן ספר "המעשים נמצאים בקבוץ הספרים להתורני מהורר דוד "אפפענהיים זלל בכ"י" אמנם ברשימת קבוץ הספרים הנ"ל לא נזכר דבר מזה ·

ה

בשורת ספרים חדשים

מודעה מהעתקת ספר לקח טוב בלשון אשכנזי •

מוסר כלמתי אשמע מגור מסביב באמרם אלי : למה נפלינו אנחנו בני ישראל מיתר האומות בסדר הלמוד וחנוך הנערים ? לקשור על לוח לבבם עקר ויסוד האמונה להכנים אהבה ויראת המקום ב"ה בלבבם , למען ידעו נערי בני ישראל למי מברכים , ומה הם היסודות והעקרים בעבודת ה' ומצותיו ? וכבר עמדו על זה הראשונים בספריהם הרב רמב"ם , והחסיד ר" בחיי בס' ח"ה , ובעל העקרים , והמה כתבו בקצור כפי רוחב לבבם , אבל אשמים אנחנו שעזבנו את הדרך הטוב הזה ואין דורש ואין מבקש , ועל זה יחרד לבי שהיינו לחרפה לשכינותינו , שכמעט אין אחד מילדי העברים יודע להשיב חרפו דבר , כאשר ישאלו לו : מה העבודה הזאת לכם ? ועל מה הוטבע עקר אמונתכם מחובת הלבבות בינו ובין קונו ובין איש לרעהו ? ואמרתי : אין זה אלא שלא חובר עדיין ספר המלמד לאדם דעת , ואת הדרך אשר ידרכו התלמידים על סדר נכון , והקצור שנדפס מי"ג עקרים להרמ"בם איננו מספיק לפתוח לב הנער , גם לא נזכר בו' מאהבת הבורא ויראתו ומהחובות איש לרעהו ; עד שמצאתי את שאהבה נפשי , אחד קדוש מדבר ה"ה הרב המפורסם מוהרר אברהם יג"ל ממשפחת הגאליקי זצ"ל בספר לקח טוב לחנוך לנערים הכולל עקרי התורה נ"ח וד"א ישרים דרכיו דרכי ה' , וכל מעשהו באמונה יראה ומוסר נדפס בוויניציא ואח"כ בלונדן עם פירוש בלשון רומי מאחד מחכמי נצרים ועוד לפעם השלשי בפראנקפר בשנת ת"ן לפק וכאשר קראתי בו מצאתי עלהו לתרופה לשון חכמים מרפא , אז גם בעיני יפלא למה עזבו האיש ? אין קורא בצדק אמריו , ואין איש שם על הלב שיהי' החבור הזה שגור בפי התנוקות , וללמדם על פה כי לקח טוב נתן לנו ? ורוח מבינתי יעננו : אין זה אלא שקצת המלמדים לא הורגלו בלשון שמשתמש בו הרב ז"ל , וקצתם הנוכים לא יכלו לדבר בלשון אשכנזי בשפה ברורה להטעים הדברים כראוי , ובאמת לא נקל להעתק מלשון ללשון

ללשון מי שאינו בקי בשתי הלשונות • לזאת קמתי אני לפתוח לדודי ואביא לבית הדפוס בעז"ה ספר הנזכר מצד האחד המחבר בלה"ק כאשר יצא מפי המחבר ע"ה, ובנגדו השנית בלשון וכתב אשכנז (ולא כאשר הוא פה מכתב עברי) באר הטב, למען ירוץ קורא בו ומי שרגל לקרות יקרא וימצא מרגוע לנפשו, וישים הדברים בפי הילדים עד שמקטנם ועד גדלם ידעו את ה' ויהי' להם דרך סלולה וכל נתיבותיה שלום ואיחל שיהי' לרצון לכל אוהב האמת, וגם הנכרי אשר לא מעם ישראל כי ישמע ויקרא בספר הזה יאמר רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, וכל דרכיהם אמת ואמונה וזה דרך הישרה שיבור לו האדם • ולדוגמא אציג פה דף אחד לה"ק מצד א" ול"א מנגדו השנית, והחבור כולו יחזיק לערך עשרה בוגן והמקח יהי' ט"ז גוטע גראשין מן החתומים • וזה החלי לעשות גם"ד ובקרוב אוציא לאורה ספר חובת הלבבות בפי' לשון אשכנז אם יטב הדבר בעיני אוהבי ומכירי ויחזיקו את ידי ועוד חזון למועד איה" ועתה קחו נא את הברכה אשר הבאתי לכם כי טוב סחרה מסחר כסף •

נאום הדורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעם הצעיר לבית לוי **משה** בן לא"א כהרר **אורי פייבלמאן** סג"ל מברונשווייג •

דף אחד לדוגמא •

לקח טוב

רבי : ומה הוא שורש האמונה, ושורש התורה ?

תלמיד : שאלוה ברוך הוא ! המצוי, ברא מאין את העולם, ועשה אותו ברצוני, ואין מי יעצור בו מלשנותו, אם בכלל חלקיו או פרטיו •

דיא גוטע לעהרע

לעהרער : וואס איזט דער גרונד דעם גלויבנס, אונד דעם גזעטצעס ?

שיהלער : דאס איין גאט איזט, גלאבט זייא זיין נאהמע ! וועלכר דיא וועלט אויס ניכטס ערשאפען, אונד זיא נאך זיינעס וויללען איינ" גריכטעט, אונד דם ניכטס איהן פעראינדרען קאן עסטוועדר אללע איהרע טהיילע אדער אייניגע דערזעלבן צו פער" ענדרן :

ר״ : היש זכרון על זה לבני ישראל ?

ת״ : שמירת השבת זכרון הוא בין ה״ ובין בני ישראל, כי ששת ימים עשה את השמים ואת הארץ, וינח ביום השביעי ; על כן ברך אלהים את יום השבת, וקדש בו את בני ישראל להיות שורש האמונה הישראלית ועקר התורה ·

ר״ : ומה היא האמונה שפרשת שרשה ועקרה ?

ת״ : האמונה היא מתנה הנחיל אלהים בנפשותנו, אשר באמצעותה אנו מאמינים כל הדברים שאמר לנו ע״י עבדיו הנביאים ·

ר״ : ומה הם הדברים שאמרו שאנו מחויבים להאמין בהם ?

ת״ : דברים רבים אמרו, אמנם י״ג יסודות הם שהנכנס בכלל ישראל צריך שיאמין בהם, ויתברר אמונתו בהם, וכשית״

ל״ : איזט עטוואס וואדורך דער איזראעליט זיך דעסען עראינרען קאן ?

ש״ : דיא פייאער דעס סבת, דער סבת איזט געהייליגט צום אנדענקען צווישען גאט אונד איזראעל, דאס גאט אין זעכס טאגען הימעל אונד ערדע געשאפפען, אונד אם זיבנטען גרוהעט, דעסוועגען זעגנעטע גאט דען זיבנטען טאג אונד הייליגטע איזראעל דורך איהן ; ער זאלל דיא ווארצעל דעס איזראעליטישען גלויבענס, אונד דער גרונד דעס געזעצעס זיין ·

ל״ : ערקלערע מיר נון ; וואס איזט דער גלויבע, דעסען גרונד אונד ווארצעל דוא מיר אנגעצייגט האסט ?

ש״ : דער גלויבע איזט איין געשענק גאטטעס וואמיט ער אונזרע זעלע בשענקט האט, דורך דעסען הילפע וויר אללעס גלויבען, וואס ער אונס דורך זיינע דיענר דיא פראפעטען האט וויסען לאסען ·

ל״ : וואס האבען זיא אונס דען געזאגט, דאס וויר צו גלויבען שולדיג זינד ?

ש״ : זיא האבען אונס פילעס געזאגט, פארצינגליך אבר זינד דרייצעהן גלויבענסארטי־קעל דיא איין יעדר דער דען גלויבע איזראעלס בייאטריט, אנגעהמן מוס, אונד צוואר זאלל

הלקל א״ם שום יסוד מאלו היסודות הוא הנקרא יוצא מן הכלל, וכופר בעקר; ובשם ישראל לא יכונה ·

זיין גלויבע דאראן עפענטליך בקאנט זיין; ווען אבר יעמאנד נור איינען דיזער ארטיקעל לייגנעט, פאן דעם זאגט מאן: דס ער אויס דער זינאגאגע טרעטע, דער פערלייגנעט דען גאנצען גלויבן, אונד קאן דען נאמען איינעס איזראעליטען ניכט מעהר בהויפטען ·

ר״: ומה הם הי״ג שרשים ויסודות אלו? פתח פיך ויאירו דבריך!

ל״: ערקלעהרע מיר דיס דייטליך, וועלכע זינד דען דיא דרייצעהן ארטיקעל אונד דיא גרונדזעטצען דעס גלויבענס?

ת״: היסוד הראשון הוא, להאמין במציאות האלוה עלת העלות ויסוד היסודות, ושכל הדברים שבמציאות העליון והתחתון בוראים ממנו וקימים בו, ובחפצו הפשוט בראם וכוננם ובחפצו יעדרו; ומציאותו יתברך בהעדרם לא יגרע ולא ישתנה, כי מסתפק הוא במציאות עצמו ואין לו צורך מזולתו הוא אור, ותעצומות וחי העולמים, ולו לבדו יאתה האדונות והממשלה, כי הוא יחיד באמת ומלך הכבוד ·

ש״: דער ערסטע ארטיקעל איזט דער גלויבע אן גאט, אלס דיא ערסטע אורזאכע אללער אורזאכען, אונד דער גרונד וואָרין אללע אנדרע גרינדע ענטהאלטען זינד. דס אין דער אברע אונד אונטרע וועלט (אין דער גייסטר אונד קערפר וועלט) אללעס פאן איהם ערשאפען ווארדען אונד ערהאלטען ווערדע; דס ער מיט זיינעס אייגענען ווילען אללעס ערשאפען אונד ברייטעט האבע, אונד ווען ער וויל ווידער צערניכטען קעננע; דס זיין דאזיין דורך איהרע צערניכטונג ניכטס פערליהרע אונד ניכטס פערענדערט ווערדע; דען ער ענטהעלט דען גרונד זיינעס דאזיינס אין זיך זעלבסט אונד בדארף קיינע אייסרע קראפט דאצו; דען ער איזט דס ליכט אונד דיא מאכט אונד דס עוויגע לעבן, איהם אללין איזט דיא הערליכקייט אונד דיא רעגירונג אייגען, דען ער איזט דיא פאלקאמענסטע איינהייט, דיא וואהרע מאייסטעט ·

אלוה עליון מאת המחבר, מזה יראה הקורא לשפוט על השאר ·

מודעה ·

י״ב ספרים האלו המה בידי אחד מאנשי בריתנו בכתיבת יד , ואם ברצון איש לקנות אחד מהם יודיע מאויו אלינו , ועל ידנו יבואו אליו ·

שפ״ר התקונים ליותר מאלף ושלש מאות שגיונות אשר בספרי היד החזקה להרמב״ם ז״ל ובמפרשיו שנעלמו מעין בחיר המדפיסים הגביר היקר כ״ה **יוסף** עטיאש נ״ע , ולעין החכמים המחוכמים שהגיהו אותם בעיון גדול , ולא לבד שהשאירו אותן אשר מקדם נפלו בדפוסים הישנים אלא שעל ידם חדשים מקרוב באו , כל אלה מצאו אנשי חיל את ידיהם לתקן בהגהה מדויקת שאין בה דופי , והביאו אותם עלי ספר , והקורא בס״ מוגה כזה , יחכם ויאכל פרי יגיעם נבלי עמל וטורח ·

זכר רב חברו השלם המקובל האלהי אב ב״ד ומורה צדק בק״ק הספרדים אשר באמסטרדם א״ע בהיותו בברזיל בשנת הת״ו , ובו תפלות , ודוים ותחנות אשר חבר לקרוא לה״ בעת צרתו וצרת קהלתו בבוא עליהם גדודי פורטוגאל צוררי ישראל , וזכר עשה לנפלאותם בשירים ותושבחות בהצילו אותם מכף כל אויביהם ומידם ; ונוסף עליהן קינה ונהי ליום ט״ב חרבן בית תפארתנו תוב״ב ; ועוד בה שלשיה והיתה לבאר מלאכת הדקדוק בלשון צח ובדרך קצרה לא נעשה כמוה ·

פרדס משה והוא חבור יקר עד למאוד , אשר חבר הרב המופלג והשלם המקובל האלהי , בחיר הפייטנים כמהורר **משה** זכות זצ״ל אב ב״ד ור״מ בעיר ואם בישראל **וויניציאה** בו אגרות נחמדות , ושירים נחמדים ויקרים , רבים מהם החקוקים על קברות נדיבי עם ואנשי שם ·

תולדות אדם בו חמשים ושתים שמיניות שקולות בשקל הקודש במליצה ונחות בלשון נפלא , מהחכם התורני הגדול הנעלה כמהורר **דניאל** בלילין״ש יצ״ע גדולות מדובר בו על בריאת העולם , והוא פיוט על אדם הראשון בהיותו בגן אלהים ישתעשע הקורא בו עד למאוד ·

תקומה בדך הקמון ·